

Урїтесь, гїтайте, / ружоту наурїйтесь, / І свого не цурїйтесь. / Т. Шевченко /

ДНІПРОПЕТРОВЩИНА

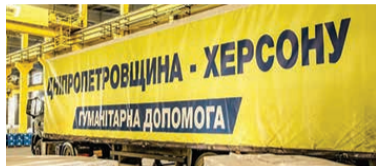
№ 47-48
(1111-1112)
Грудень
2022 року

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА

Видається
з грудня
1993 року

З перших днів повномасштабного вторгнення працює Координаційний штаб волонтерів Дніпра. Там зібрали понад 10 тисяч тонн гуманітарної допомоги для військових і переселенців. А ще – евакуюють мирне населення, надають психологічну підтримку. Піклуються і про тварин – вивозять їх з «гарячих точок», передають корм на деокуповані території.

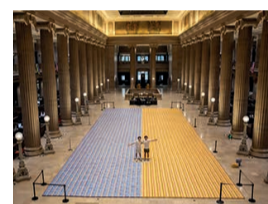

Дніпропетровщина вже вдруге передала допомогу мешканцям Високопільської громади: тим, хто пережив сім місяців окупації та тим, хто повертається у звільнені від ворога села і селища. Цього разу громаді відвезли дві багатотонні фури продовольства: борошно, олію, цукор, крупи, макарони та згущене молоко.

Львівські школярі зібрали мільйон гривень на бойовий літак! На прем'єру вистави «Мама по скайпу» у львівському бомбосховищі, що поставили діти, які вивчають акторську майстерність, випадково потрапив журналіст відомого американського видання. Його стаття вразила керівника театру у Брукліні. Він і запросив дітей на гастролі у США. Вистава наших юних акторів у Нью-Йорку, Пенсільванії та Бостоні мала більший успіх, аніж будь-яка найвідоміша бродвейська.

Серпень. У тимчасово окупованому Маріуполі юнак сфотографувався біля розбомбленого російськими загарбниками будинку, накривши спину і плечі Прапором України.

Метою акції було привернути увагу до України. Зібрані 15 тисяч доларів передали на допомогу українцям.

У Чикаго підлітки виклали величезний Прапор України з коробок із пластивцями. Мозаїка побила рекорд Гіннеса.

«Хоч іскру кожен. Іскру – кожен. Всі разом – буде Україна»

Наталка НІКУЛІНА

Діти з Новомосковська наближають Перемогу! Десятирічний Артем опанує гру на гітарі. Мама записала його гру й виклала в одну із соціальних мереж. Коли пішли схвальні відгуки, запропонувала слухачам скидати кошти на допомогу Захисникам. Назбирали 12 тисяч гривень. Гроші пішли на тепловізор.

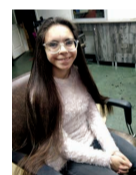

Дев'ятирічна Софія займається вокалом та плете з бісеру прикраси. Поробки на ярмарках продавав старший брат, а вона у цей час співала. Зібрали на рації для ЗСУ понад 10 тисяч гривень.

До Дня Святого Миколая у Дніпропетровському будинку органної та камерної музики для дітей переселенців та їхніх батьків показали музичну виставу. Зі сцени лунав «Щедрик», пустував Карлсон та капостила Злючина-Колючина.

Далі – на стор. 2

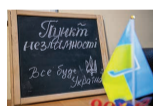
13-річна Вероніка Грузицька з Ново-Гуйвинська, що на Житомирщині, обрізала та продала 57 сантиметрів свого волосся. Гроші, 6500 гривень, дівчина передала на потреби ЗСУ.

9 тисяч гривень зібрала для ЗСУ десятирічна Анна Гнатів з Чернівецької громади. Дівчинка виготовляє прикраси з бісеру та продає їх. На вторговані гроші волонтери купують бензин для автовок, які везуть українським військовим.

У Генічеську жителі невтомно пояснюють окупантам, що вони в Україні тимчасово. Листівки від активістів руху «Жовта Стрічка» з'являються у місті щодня і нагадують, що Перемога за нами.

Мешканці Петриківської громади перемогли у двох конкурсах та отримали гранти на облаштування сушарних цехів. Відтепер там переробляють овочі та фрукти, за власним рецептом формують наборы здоров'я, козацькі борщі та супи швидкого приготування для ЗСУ.

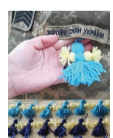

Поки вдома немає світла, тепла та води українці приходять до пунктів незламності. Найпопулярніша опція – підзарядка мобільних телефонів. Приємний бонус – новорічні прикраси, гарячий чай, кава, печиво й Інтернет. Далі – на стор. 2

Дев'ятикласниця Влада Гуржій із смт Ірдинь Черкаського району разом із друзями та односельцями відремонтувала зупинку та прикрасила Петриківським розписом.

Де нині знаходяться найголовніші новорічні ялинки? Так, на передових позиціях. Святкові прикраси, які виготовили учні П'ятихатського ліцею «Тріумф», вже в бліндажах. Когось ці підвіски в кольорах прапора підтримують, комусь нагадають про домівку. А дехто просто знатиме, за що він воює...

Освітяни та працівники культури Лозуватської громади Криворізького району допомагають фронту та готуються до ярмарку у Німеччині – повезуть патріотичні сувеніри, прикраси, аксесуари та іграшки для дітей.

Це вже третій благодійний захід, до якого долучиться громада. На минулі ярмарки возили янголят, вишиванки, рушники та картини із бісеру, патріотичні шкарпетки.

Майстрині з Магдалинівської і Томаківської громад в'яжуть для українських бійців теплі речі. Вже передали Захисникам більш ніж півтори сотні пар теплих шкарпеток і ще стільки ж шапок, килимків, рукавиць та шарфів. Також в Магдалинівській громаді провели благодійний концерт, а на зібрані кошти придбали 144 пари шкарпеток та закупили на замовлення 30 пар зимових чобіт.

Освітня Дніпропетровщина отримала понад півтори тисячі ноутбуків

За сприяння фундації Олени Зеленської у межах ініціативи Глобальної бізнес-коаліції для освіти (GBC-Education) та проекту «Цифровий актив для України» компаній «HP» і «Microsoft» для забезпечення роботи педагогічних працівників Дніпропетровської області передано 1507 ноутбуків.

Це перша частина з 7087 електронних девайсів, які фундація запланувала передати для закладів освіти нашого регіону.

Нові ноутбуки отримали освітяни 34 територіальних громад Кам'янського, Дніпровського, Нікопольського та Новомосковського районів.

Сучасна комп'ютерна техніка допоможе організувати якісний та безпечний освітній процес, створити належні умови для дистанційного навчання дітей, особливо у наш воєнний час. Оскільки педагогам важливо бути мобільними, тим паче в період відключень електроенергії, коли вчителі змушені зі своїми ноутбуками приходити до пунктів незламності, щоб провести з учнями заплановані уроки.

За інформацією Дніпропетровського департаменту освіти і науки ОВА

Пункти незламності

У містах, селах і селищах Дніпропетровщини розгорнуті та працюють понад 360 пунктів незламності. Вони укомплектовані генераторами, обігрівачами, запасом води, аптечками.

«У цих пунктах можна зарядити телефони, зігрітися, попрацювати за ноутбуком. Випити гарячого чаю або кави. Є дитячі куточки для найменших відвідувачів», – зазначив перший заступник голови Дніпропетровської ОВА Володимир Орлов.

Він додав, що цей державний проєкт покликаний підтримати українців. Найперше, у час, коли ворог завдає ударів по енергетичній інфраструктурі.

Стаціонарні пункти незламності розташовуються у навчальних закладах, бібліотеках, старостатах, сільрадах. Мобільні намети розгорнули й працівники ДСНС.

«Окрема вдячність соціально відповідальному бізнесу. Підприємці області облаштували майже півтисячі власних локацій незламності. Їх кількість щодня збільшується. Вже долучилися, зокрема, АЗС, аптеки, супермаркети, відділення банків. Облаштували місця для підзарядки гаджетів та обігріву», – сказав Володимир Орлов.

Він наголосив, що під час новорічного різдвяного періоду усі пункти незламності Дніпропетровщини працюватимуть у звичному режимі.

«Ще більш ніж 70 пунктів готові до розгортання. Вирішується питання їх дооснащення. Суттєво допоможуть генератори від Німеччини. Наші партнери передали 370 штук на 150 тисяч євро», – розповів перший заступник Дніпропетровської ОВА.

Мешканцям радять заздалегідь дізнатися адресу найближчої локації безпеки. Аби одразу знати, куди йти в разі потреби.

Подивитися розташування пунктів незламності можна на сайті обласної військової адміністрації (<https://adm.dp.gov.ua/punkti-nezlamnosti-na-dnipropetrovshchini>). Інтерактивна мапа є й на сайті nezlamnist.gov.ua. Перелік постійно оновлюється.

Пресцентр Дніпропетровської обласної військової адміністрації

Коли йти на відпочинок та скільки він триватиме, кожна школа вирішує самостійно. Та більшість закладів освіти підуть на канікули за стандартним графіком – з 26 грудня. У деяких вони триватимуть два тижні. Інші зупинилися на трьох. У 130 школах регіону канікули стартують з 29 грудня. Інші заклади освіти ще визначаються.

«Класні керівники підготують дітей до зимового відпочинку. Нагадають про правила дорожнього руху і пожежної безпеки. Розкажуть, як поводитися на льоду. Педагоги ще раз пояснять школярам, як діяти, якщо побачили на вулиці підозрілий предмет та під час повітряної

Зимові канікули

тривоги», – зазначила заступник голови Дніпропетровської ОВА Ольга Горб.

Театри Дніпропетровщини підготували для дітей та їхніх батьків новорічні вистави, які триватимуть до 8 січня 2023 року.

Дніпропетровський академічний театр опери та балету чекає на відвідувачів з мюзиклами, балетами та двома прем'єрами: чарівною казкою «Снігова Королева» і концертом «Щедрик».

Запрошує малечу і їхніх батьків Дніпропетровський академічний театр драми та комедії, який

підготував інтерактивну казку «Пригоди Геймерів» і святкове шоу «Красуня та Чудовисько».

У Дніпропетровському академічному обласному українському молодіжному театрі радують глядачів пластичними та музичними ляльковими виставами. Запрошують на прем'єру казок «Маленький Мук», «Як стати справжнім бегемотом» та вистави «Неймовірна Арктика».

Спектаклі «Хто подолає Дракона», «Попелюшка» та «Чарівний черевичок Попелюшки» можна подивитися у Дніпропетровському національному академічному українському музично-драматичному театрі ім. Т.Г. Шевченка.

Пресцентр ОВА

Освітня платформа

Всеукраїнську школу онлайн (https://t.me/school_online_ua) поповнили діагностичними тестами з математики та української мови для учнів 5, 7 і 9 класів. Тести допоможуть учителям з'ясувати, наскільки добре учні засвоїли теми з попередніх двох років навчання, а також виявити, що варто додатково допрацювати.

Цей інструмент для онлайн-школи розробила команда проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) у співпраці з Міністерством освіти і науки України та Українським інститутом розвитку

освіти. До розроблення тестів команда SURGe залучила вчителів-практиків, авторів стандартів і навчальних програм, а також професійних тестологів.

Діагностичні тести доступні для всіх охочих на платформі школи у розділі курси (https://lms.e-school.net.ua/course_category/).

Детальніше про те, як користуватись тестами, дивіться у відео: <https://youtu.be/UDI-a9fOAIM>.

Із офіційного телеграм-каналу Міністерства освіти і науки України

ВСЕУКРАЇНЬКА ШКОЛА ОНЛАЙН

Радіодиктант національної єдності

Українське Радіо у програмі «Сьогодні. Вдень» 26 грудня оголосило результати написання цьогорічного радіодиктанту. Однією із переможниць – стала вчителька української мови та літератури Слобожанського ліцею **Тетяна Павлик**. У цьому закладі вона працює з 2015 року. Родом жінка з Житомирщини, до Слобожанського переїхала у 2006 році. Має майже 30 років педагогічного стажу.

«Цьогоріч диктант писали у школі із вчителями, це вже традиція, яку не можемо і не

хочемо змінювати. А діти, оскільки навчаються віддалено, то вони писали у себе вдома», – розповіла Тетяна Павлик.

Тетяна розповіла, цьогорічний текст «Твій дім» був складним пунктуаційно, та, додає, найважливіше в ньому – неправильність написання.

«Цей диктант мав глибокий сенс. Він не скільки про грамотність, як про єднання. Він ще раз показав нам, які ми, українці, сильні, коли єдині», – каже вчителька.

Ця перемога для неї вже друга. Перша була у 2018 році, тоді, згадує, писали текст «Крила України» про найбільший у світі літак «Мрія».

«Зараз розумієш наскільки той текст був символічний», – додає жінка.

За словами Тетяни, до написання долучилась і її родина.

Довідка. Текст Радіодиктанту національної єдності – 2022 «Твій дім» написала Ірина Цілик, українська письменниця і режисерка, членкиня Українського ПЕНу. Читала диктант народна артистка, Герой України Ада Роговцева. Усього організатори отримали трохи більш як 40 тисяч листів – понад 30 тисяч електронних і майже 10 тисяч паперових. Серед них – 5 листів, написаних шрифтом Брайля.

Із сайту «Суспільне Новини»

Хроніка подій

Грудень

2 – заняття майстерні «Масмедіа та новації»;

– обласна інтернет-олімпіада серед здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти з предметів професійно-теоретичного циклу з професії «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва. Категорії А1, А2»;

– заняття Школи впровадження нових виробничих технологій (електротехнічний напрямок) ЗП(ПТ)О;

6 – участь у спільному заході з Федерацією організацій роботодавців Дніпропетровщини щодо підсумків анкетування навчальних структур, не підпорядкованих МОН;

6-8, 13-15 – II етап всеукраїнських учнівських олімпіад з загальноосвітніх предметів серед здобувачів освіти ЗП(ПТ)О (математика, біологія, хімія, фізика, інформаційні технології, екологія);

6, 8, 14, 23 – дистанційний тренінг-курс з використання ефективного психологічного інструментарію для педагогічних працівників ЗП(ПТ)О;

7 – тренінг «Методика проведення сучасного уроку професійно-практичної підготовки» для педагогічних працівників ЗП(ПТ)О;

8 – відкриття Центру кар'єри та круглий стіл на базі Криворізького центру підготовки та перепідготовки робітничих кадрів будівельної галузі за участі представників органів виконавчої влади, соціальних партнерів, майстер-класи для здобувачів освіти;

– тренінг з профорієнтаційних компетенцій для освітян КЦПТРКБГ;

9, 12, 14, 22 – заняття тренінг-курсу «Skills Lab: успішна кар'єра» для педпрацівників ЗП(ПТ)О;

14 – зустріч здобувачів освіти, класних керівників, медичних працівників ЗП(ПТ)О з лікарем-наркологом в рамках проекту «Лікарі – молоді»;

15 – заходи благодійної акції до Дня Святого Миколая на базі Дніпровського центру професійної освіти, Міжрегіонального вищого професійного училища поліграфії та інформаційних технологій;

21 – заняття Школи науково-методичного зростання філологів закладів П(ПТ)О;

21, 22 – зустріч здобувачів освіти ЗП(ПТ)О з представниками військоматів;

23 – заняття педагогічної студії «Рівний навчає рівного» ЗП(ПТ)О;

26-28 – I етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт здобувачів освіти ЗП(ПТ)О – членів Малої академії наук у 2022-2023 н. р.

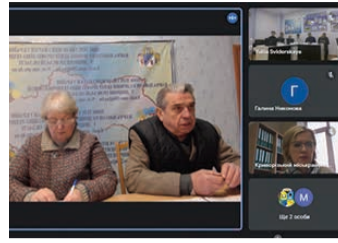
Віктор ВАСИЛИНЕНКО,
директор Навчально-методичного центру ПТО у Дніпропетровській області

Відкрито 25-й центр кар'єри

У Криворізькому центрі підготовки та перепідготовки робітничих кадрів будівельної галузі відбулось відкриття 25-го центру кар'єри.

До круглого столу й дискусії щодо пріоритетних напрямків розвитку професійної (професійно-технічної) освіти долучилися представники Криворізької галузевої організації профспілки працівників будівництва і промислових будівельних матеріалів, управління освіти і науки виконкому Криворізької міської ради, районної в місті ради з питань діяльності виконавчих органів, відділу розвитку підприємництва виконкому Покровської районної в місті ради, Криворізького міськрайонного центру зайнятості, компанії роботодавців «Будінвент Плюс», ТОВ «Вікна Віконда» і «Зодчий КР», «Голдрембут» та закладів освіти: Державного університету економіки і технологій, Подільського центру професійно-технічної освіти й Одеського центру професійно-технічної освіти.

Обговорено питання нових підходів до підготовки кваліфікованих кадрів будівельної галузі, підняття престижності ПТО через ефективні форми та методи профорієнтаційної роботи, навчання частковим та повним кваліфікаціям за програмами сертифікаційних курсів різних категорій населення, важливість кар'єрного консультування, працевлаштування випускників та організації практики, зміни професійного напрямку та кроки до подальшої співпраці із соціальними партнерами.

Методисти обласного навчально-методичного центру профтехосвіти провели тренінг з профорієнтаційних компетенцій «Сучасні форми та методи профорієнтаційної роботи» за модулем «Інноваційні підходи до практичного профорієнтаційного консультування населення різної вікової категорії». Учасники тренінгу отримали дієвий методологічний інструментарій для використання в роботі в рамках діяльності Центру професійної кар'єри.

Віктор ВАСИЛИНЕНКО, директор НМЦ ПТО

Готуємо операторів дронів

У Дніпрі на базі Дніпровського центру професійно-технічної освіти розпочато підготовку операторів мультикоптерів. Сьогодні ринок праці дуже динамічний, з'являються нові сфери економічної діяльності і відповідно нові професії, тому розроблення професійних кваліфікацій на професії, які відсутні у класифікаторі професій – це також розбудова системи і можливість випускнику отримати додаткові компетентності і бути потрібним і затребуваним на ринку праці. Одною із таких додаткових

компетентностей є пілотування дронами/мультикоптерами.

За підтримки Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу #UNRPP Дніпровському центру професійно-технічної освіти передано чотири сучасні безпілотники. Навчально-методичними центрами професійно-технічної освіти Дніпропетровщини та Львівщини напрацьовано три освітні програми під різні запити щодо підготовки операторів дронів/мультикоптерів.

І ось, випуск першої групи. Здобувачі освіти набули навички передпольотної підготовки мультикоптера, контролю його технічного стану, налаштування фото- та відеотехніки; програмування маршруту й розробки польотного завдання; запуску мультикоптера та безпосередньо управління польотом.

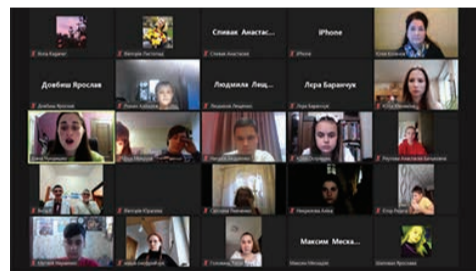
Після проходження курсів здобувачі освіти отримали сертифікат встановленого зразка про проходження курсу з присвоєнням часткової кваліфікації «Оператор мультикоптера».

Олена ГРИШАЄВА,
заступник директора НМЦ ПТО

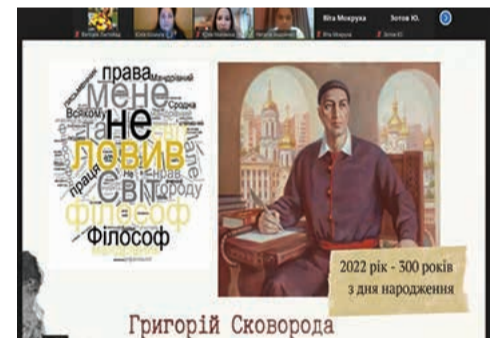
Ювілейні заходи до Дня народження Г. Сковороди тривають...

Здобувачі освіти Покровського центру підготовки і перепідготовки робітничих кадрів, Західно-Дніпровського центру професійно-технічної освіти та Першотравенського гірничого ліцею взяли участь в ювілейних заходах регіонального відділення Малої академії наук України з нагоди 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди.

На засіданнях круглого столу «Актуальність творчості Григорія Сковороди в контексті сучасних викликів» та «Григорій Сковорода і його спадщина» Денис Жмур (ПЦПТРК,

науковий керівник В.А. Мокруха) продемонстрував науково-освітній проект «Образ великого філософа Григорія Сковороди в живописі», Влад Дробаха (ЗДЦПТО, наук. кер. Н.Ю. Андрієнко) презентував проект «Вулиці імені Григорія Сковороди.

Незвідана Україна», Юрій Зотов (ПГЛ, науковий керівник Л.М. Козаченко) розповів про роботу «Філософські погляди Г. Сковороди на щастя».

Участь у таких заходах є ще одним доказом талантів і здібностей здобувачів ПТО.

Тамара КУЗЬ, методист НМЦ ПТО

Соціалізація здобувачів освіти з інвалідністю – завдання ЗП(ПТ)О Дніпропетровщини

Україна, як і всі цивілізовані країни з високою культурою людських відносин відзначає декаду людей з інвалідністю.

Для забезпечення можливості самореалізуватись в житті зазначеної категорії, особливо молоді, до закладів П(ПТ)О області вступило на навчання в 2022-2023 н. р. 175 осіб з інвалідністю. Вони опанують професії автослюсаря, маляра, штукатура, муляра, верстатника та інші, що дозволить їм стати повноправними громадянами з перспективою кар'єрного зростання.

У Міжнародний день людей з інвалідністю, в умовах дистанційного навчання, здобувачі освіти зазначеної категорії ЗП(ПТ)О області залучені до заходів, де вони зможуть продемонструвати свої здібності.

Так, у Міжрегіональному центрі підготовки і перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців всі здобувачі зазначеної категорії, а їх навчається 22 особи, отримали листівки та долучилися до флешмобу в онлайн-форматі. У Дніпровському вищому професійному училищі будівництва всім 11 здобувачам освіти

з особливими потребами організували солодкий стіл. У Західно-Донбаському професійному ліцеї провели дискусію про права і можливості в професійному розвитку, переглянули й обговорили цікаві фільми. Західно-Дніпровський центр професійної освіти, за сприяння волонтерів, вручив 11 здобувачам освіти продуктивні набори, а практичний психолог провела цікавий тренінг, де ознайомила з методами саморегуляції та зняття тривоги.

Ірина ЄМЕЦЬ,
методист НМЦ ПТО

Депортація українського населення у 1944-1951 роках – одна із форм державної репресивної політики тоталітарного «Советского союзу»

На допомогу вчителю історії закладу загальної середньої освіти

У сучасній Україні триває активний процес переосмислення історичного минулого, якісно нового дослідження тих політичних, економічних і міжетнічних процесів, що й досі впливають на розвиток держави. Усвідомлюючи минуле, його уроки, ми впевненіше будемо своє сучасне і майбутнє на засадах гуманізму, взаємопорозуміння та поглиблення демократичних традицій національного державотворення.

Сучасне українське суспільство було сформовано на основах багатовікових культурних традицій і практик громадської діяльності представників різних національних і етнічних груп, що стали основою багатокультурного і єдиного українського народу. Теперішні європейські та національні цінності втілюються на засадах людиноцентризму, поваги до прав і свобод людини, визнання принципів довіри, взаєморозуміння і взаємодії. Новими й актуальними основами нинішніх публічних процесів стають загальносуспільні питання: стабільного розвитку регіонів і країни, системного та відкритого суспільного діалогу на всіх рівнях у контексті «влада-народ-особистість».

Наше дослідження присвячене непростій та делікатній темі, яка пов'язана з трагічними сторінками історії двох країн-сусідів, що мають спільний кордон та в умовах російсько-української війни є країнами-партнерами у протидії тоталітаризму й агресії. Це не спроба реваншизму, зведення історичних поррахунків, а можливість дослідити, розібратися в білих плямах історії злочинів авторитарних систем проти наших народів. Ми сподіваємось, що ці розвідки і рекомендації будуть корисними для вивчення історичної минувшини на уроках історії в 11-х класах середньої освіти та проведення краєзнавчих досліджень на теренах Дніпропетровщини.

Метою дослідження є осмислення проблеми змістових трансформацій в історичній шкільній освіті та нових дослідницьких поглядів на національні/міжнаціональні питання, подолання авторитарних моделей і пошук нових механізмів їх вирішення. Необхідно осмислити ту історичну ситуацію, яка склалася у 40-50-х роках ХХ століття на теренах західноукраїнських та східнопольських земель, події в народному середовищі та великий терор, що здійснювала радянська тоталітарна влада на українських землях у 1944-1951 роках.

Одним із невідомих підсумків Другої світової війни 1939-1945 рр. стало визначення нових державних кордонів в Європі, зокрема між СРСР і Польщею. Це питання постало ще на Тегеранській конференції (28 листопада - 1 грудня 1943 року) керівників трьох союзних держав антигітлерівської коаліції: Великої Британії, США та СРСР. Її учасники дійшли згоди, що новий, повоєнний кордон між СРСР і Польщею відповідатиме т. зв. «лінії Керзона», тобто фактично визнавався західний кордон СРСР станом на вересень 1939 року, після поділу Польщі між Гітлером і Сталіним та укладання «Договору про дружбу і кордони» між нацистською Німеччиною та комуністичним СРСР. Щоб із таким варіантом територіального розмежування погодився польський емігрантський уряд у Лондоні, прем'єр-міністр

Великої Британії Вінстон Черчілль запропонував віддати Польщі замість земель Західної України й Західної Білорусі деякі східні землі Німеччини: Східну Пруссію, Західну Померанію (Помор'я), Данциг (Гданськ), Верхню Силезію (Шльонськ). Водночас учасники конференції обговорювали, як зробити, щоб після остаточного визначення кордонів українці опинилися в УРСР, а поляки – в Польщі. Так, постало питання про «переміщення населення», хоча представники США та Великої Британії вели мову виключно з позиції його добровільності, на засадах вільного переїзду людей та їхніх родин.

Дослідник О.Я. Калакура висловив думку про зацікавленість тогочасного прокремлівського керівництва Польщі у форсованому поверненні своїх одноплемінників. Це зумовлювалося не лише політичною кон'юнктурою, але й необхідністю прискореного заселення отриманих від Німеччини територій. Отже, йшлося не так про «порятунок» своїх одноплемінників від українських націоналістів, як про створення етнічно однорідної держави й освоєння західних (так званих «возз'єднаних») земель. Подібну мету мав і радянський тоталітарний режим щодо сходу та південного сходу України, інших територій СРСР.

Проте, деякі польські історики досі безпідставно звинувачують ОУН та УПА у «підштовхуванні» польського населення до виїзду з України, замовчуючи при цьому, що нерідко саме польське підпілля застосовувало терор до тих, хто виявляв готовність виїхати на історичну батьківщину.

Провідники українського визвольного руху, викриваючи злочинні наміри більшовиків, від самого початку акції переселення поляків виступили проти будь-якого насилля, висловлювалися за співпрацю з поляками для спільної боротьби проти сталінського режиму і його злочинних дій у Польщі й Україні. У січні 1946 р. в одній із листівок-звернень ОУН до поляків містився заклик зірвати маску з більшовиків, відхилити червоне покриття, розкрити очі всім заслпленим, викрити, що насправді несуть більшовики полякам. Листівка закінчувалася зверненням до них разом із іншими народами боротися за волю та незалежність Польщі й інших поневолених держав.

Керівництво СРСР ще в 1939-1941 рр. частково реалізувало злочинний план «очищення» прикордонних територій на Заході від «ненадійних, ворожих, антирадянських елементів», зокрема з польського середовища. Сталінський режим, відновивши у 1944 р. контроль над територією України, не міг пробачити частині західних українців і поляків їхню співпрацю з німцями. Кремль, намагаючись знищити національно-патріотичний рух на західних українських землях, ставив за мету унеможливити підтримку руху опору з боку місцевого українського населення, депортувавши його з рідних земель.

І все ж головним аргументом для тоталітарного режиму слугувала випробувана Сталіним теза: «Немає нації – немає проблеми». Великодержавна політика Москви, загравання з поляками коштом українських і білоруських земель заради подальшого підпорядкування собі Польщі, завдали тяжкого удару

українцям, оскільки значна територія українських етнічних земель (Холмщина, Лемківщина, Надсяння, Підляшшя) залишилася у складі Польщі. Сталінський режим, визначаючи нові кордони між Польщею та СРСР, чинив насилля як над українським, так і над польським народом, а українські землі були фактично платою польському керівництву за згоду розвивати країну за радянським зразком і під егідою Кремля.

Радянська влада знала, як болісно сприймають поляки й українці «обмін» населенням, проте активно розробляла і втілювала такі плани у життя. Вже 9 вересня 1944 року в місті Люблін було підписано «Угоду між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польським комітетом національного визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР». Угоду підписали від маріонеткового «уряду» Польщі – голова Польського комітету національного визволення Едвард Осубка-Моравський, з радянського боку – голова Ради народних комісарів УРСР Микита Хрущов.

Міжурядовий договір передбачав фактично примусове переселення українців із земель, на яких вони проживали, що перейшли до складу Польщі, а поляків – із території УРСР до Польщі. Документ мав дві частини: відкрити і закрити, що визначали узгоджені процедури і механізми спільного й синхронного проведення операції із залученням армії та депортацію представників різних народів суміжних територій держав.

Влади УРСР і Польщі (із 1952 офіційна назва – Польська народна республіка) здійснювала жорсткі репресивні та системні державні дії із примусу населення до переселення з прикордонних територій, зокрема представників таких національностей як українці, поляки і євреї.

Депортація українців відбувалася у 1944-1951 роках у три хвили-етапи: 1) 1944-1946 роки – на території УРСР депортовано майже півмільйона українців; 2) 1947 рік – військова операція «Вісла» – переселено в межах Польщі 150 тисяч осіб; 3) 1948-1951 роки – нове переселення, що охопило понад 41 тисячу осіб. Загалом, за підрахунками науковців, було примусово переміщено, а фактично депортовано майже 700 тисяч українців.

Примусове виселення автохтонних українців проводилося із українських земель загальною площею 19,5 тис. км² (3,5 тис. км² – Лемківщина; 4,15 тис. км² – Надсяння; 6,572 тис. км² – Холмщина; 5,28 тис. км² – Підляшшя). Так, до СРСР мали переїхати усі громадяни української національності з території Холмського, Грубешівського, Томашівського, Красноставського, Володавського та інших повітів Люблінського, Ряшівського та пізніше і з Краківського воєводства. Формально переміщення громадян мало бути добровільним або майже добровільним. Де-юре переселенці мали право на вибір: виїхати у міста, радгоспи і колгоспи (таким пропонувалося їхати на схід УРСР) або у місця ведення індивідуального господарства – у західні області. Однак де-факто вивозили заздалегідь запланованими маршрутами, не зважаючи на думки людей та їхню згоду.

Підставою для переселення ставали списки осіб, що виявили бажання залишити Польщу, відмовитися від її громадянства й отримати паспорт СРСР. Волевиявлення могло бути письмовим або усним. На практиці це створювало широкі можливості для зловживань з боку представників місцевої влади. Були приклади, коли людину могли внести до списку, а вона про це і не знала й гадки не мала. В угоді не було критеріїв визначення національності тієї чи іншої особи. Врешті, основним документом для виселення стала ідентифікаційна картка нацистської окупаційної влади (Kennkarte), де були дані про віросповідання і національність.

Переселенців мали звільняти від державних податків і поточних виплат. Під час виїзду можна було взяти із собою особисті й домашні речі, харчі та господарський інвентар вагою до 2 тонн на родину. Майно, що залишалося, місцева влада мала описати й оцінити, а його вартість у грошовому еквіваленті повернути на місці поселення в УРСР. Переселенці також мали отримати земельні ділянки, за розмірами однакові із тими, які вони залишили. Документ про майновий стан відповідно до опису майна видавали польсько-українські районні уповноважені з евакуації. Отже, було два чинники, які впливали на хід подій: план і факт, що дуже відрізнялися за результатами практичної реалізації.

В УРСР поряд із відбудовою зруйнованого в роки війни народного господарства акцент робився на ідеологічній боротьбі з будь-якими проявами «буржуазного націоналізму», особливо українського, а згодом і проти космополітизму. Ухвалені ВКП(б) в 1944-1949 рр. постанови з питань літератури, мистецтва, науки, ідеологічної роботи загалом націлювали на викорінення «пережитків минулого», «патріархальщини», «національного чванства», на боротьбу проти західної культури. Було оголошено війну не лише релігії (активно переслідували прихильників «неканонічних» конфесій, зокрема греко-католиків і римо-католиків), але й генетиці та кібернетиці, всім досягненням сучасної цивілізації.

У повоєнні роки в СРСР масштабно насаджувалося імперське мислення та нищилася національна ідентичність неросіян. Комуністична влада намагалася остаточно стерти національні особливості української історії та культури, нівелювати національні відмінності народів Радянської імперії. Це було безпечною загрозою не лише для українців, але й для інших національностей (окрім росіян), що мешкали в Україні. Викорінення «буржуазного націоналізму» супроводжувалося посиленням російського великодержавного шовінізму під гаслами «Великий російський народ – керівна сила радянського суспільства», «Російська нація – найвидатніша нація в СРСР».

28 грудня 2022 року пішов у засвіти професор кафедри освітнього менеджменту, державної політики та економіки Дніпровської академії неперервної освіти, директор Кам'янського технічного ліцею імені Анатолія Лигуна, багаторічний директор піонерського табору «Держинець», відмінник освіти України, доктор педагогічних наук

Микола НАКАЗНИЙ

Від нас пішов шановний вчитель, світла людина – директор наукового ліцею імені Анатолія Лигуна Микола Олексійович Наказний!

Ще одна несподівана втрата в освітянській спільноті Кам'янського, знову відчай від того, що так рано від нас ідуть найкращі.

Завжди усміхнений, енергійний, активний, він заряджав оптимізмом колег, давав приклад незламності, стійкості духу. Його професіоналізмом захоплювалися, його вмінню збирати навколо себе найкращих – заздрили.

Спустів ліцей. Сумна звістка: раптово зупинилося серце нашого найкращого директора Миколи Наказного.

Ліцеїсти різних поколінь, їхні родини, колеги різних часів називали й називатимуть свого директора – «Душа ліцею, сонце нашого ліцею, бренд ліцею, символ ліцею...».

Дякуємо за уроки, Учителю! Перший. Перший.

Колектив Кам'янського технічного ліцею імені Анатолія Лигуна

Для сотен, для тисяч мешканців міста Кам'янського Микола Олексійович Наказний завжди – Людина літа № 1!

Чарівник і маг – для дітлахів, плече – для педагогів, крила – для злету, ковток повітря – для оточуючих, сонечко – для тих, хто засмутився!

У грудні перестало битися серце Миколи Олексійовича... Сум, біль, відчай, скорбота...

Для нас Він – керманіч величезного закладу оздоровлення п/т «Держинець» понад 20 років, Він – лідер, приклад. Для нас Микола Олексійович – тепло, турбота, оптимізм і віра!

Він вибудував один із найпотужніших освітніх закладів міста з високопрофесійною командою. За 27 років під його керівництвом ліцей підготував чимало золотих медалістів, переможців інтелектуальних конкурсів різних рівнів. Майже щороку на міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти» та «Інноватика в сучасній освіті» заклад отримував золоті та срібні медалі, а цього року за підсумками зовнішнього незалежного оцінювання технічний ліцей ім. А. Лигуна визнано одним із кращих закладів області за рівнем підготовки учнів. Рішенням грудневої сесії міської ради заклад нарешті отримав статус наукового ліцею (про це так довго мріяв Микола Олексійович). За такою успішною роботою

команди педагогів ліцею стояла клопітка праця директора, його вміння вправного управлінця, майстра. Він весь час рухався вперед, вдосконалювався сам і залюбки ділився досвідом з молодими колегами: виступав на семінарах, видавав книжки, читав лекції у Дніпровській академії неперервної освіти.

Розумний, творчий, товариський... Про нього можна сказати багато хороших слів. Нам всім так бракувати-ме його...

Світла пам'ять Миколі Олексійовичу, щирі співчуття родині!

Оксана ЖИВАГА, заступник директора департаменту з гуманітарних питань, начальник відділу освіти, м. Кам'янське

Понад двадцять років у літній період він очолював дитячий оздоровчий комплекс легендарної «Держинки», де створив методіку п'ятої чверті – великих шкільних канікул. За її розробку здобув науковий ступінь доктора педагогічних наук та став професором Академії неперервної освіти.

Він був сонцем, душею, голосом, авторитетом, гордістю, усмішкою та мудрістю обласного штабу організаторів дитячого літа. Його любили та поважали всі – і діти, і дорослі. Він запалював своєю життєрадісністю.

Для мене Микола Олексійович був не просто директором технічного ліцею, він був наставником. Його безцінні поради завжди допомагали. Він завжди бачив більше, ніж інші. Микола Олексійович постійно був поряд. Тихенько, непомітно, але поряд. І якось було спокійніше, бо я завжди знав, що до нього можу звернутися з будь-яким питанням.

Наша остання зустріч була надзвичайною. В директорському корпусі

28 грудня, на 70-му році, пішла з життя Людина, яка своїми професійними досягненнями та успішним керівництвом провідним навчальним закладом десятиліттями виводила освіту Кам'янського на високий рівень.

Від імені всієї громади, Кам'янської міської ради та особисто від себе висловлюю щире співчуття близьким і рідним.

Світла пам'ять назавжди залишиться в серцях тих, кому пощастило разом працювати, спілкуватися, хто був другом, учнем і колегою Миколи Олексійовича.

Андрій БІЛОУСОВ, міський голова м. Кам'янського

Рік тому на зустрічі штабістів якось сказав: «Я ні до кого з вас на похорон не приїду. Хочу запам'ятати вас усіх такими красивими та славними, якими знаю та пам'ятаю». І слово своє дотримав.

Пробач нам, Колю, що пережили тебе. Ти назавжди в нашій пам'яті залишишся добрим, веселим, фантазером і заводієм.

Обласний штаб організаторів дитячого літа В'ячеслав ДОЦЕНКО, член Національної спілки журналістів України

тільки він міг так професійно та майстерно розрядити атмосферу, повеселити всіх, а інколи й захистити. В кожному з нас він бачив, насамперед, людей, а вже потім – своїх колег. І за це його всі дуже любили та поважали.

Як багато слів ми не встигаємо сказати вчасно...

Як тяжко говорити «був»...
Йдуть найкращі... Йдуть Метри...

Андрій ОЛІЙНИК, директор ліцею № 5 ім. Г. Романової, м. Кам'янське

У Дніпрі 8 грудня 2022 р., після тривалої хвороби, на 74-ому році життя померла письменниця, поетка, журналістка, співавторка Дніпропетровської обласної педагогічної газети «Джерело»

Наталя СТАРЮК

Наталя Вікторівна народилась у серпні 1949 року. Вона багато років працювала на обласному радіо, де вела програми українського художнього мовлення, а пізніше, у роки Незалежності, була авторкою гострих публіцистичних програм.

Пішла у засвіти моя найкраща радіоколега і найдорожча подруга, моя посестра Наталя Старюк – талановита телерадіожурналістка, поетеса, письменниця, заслужена журналістка України. Неймовірна жінка – українка!

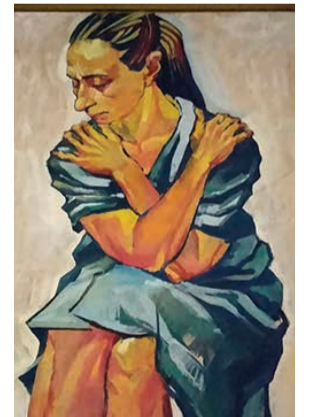
Україні присвятила своє життя, творчість. Залишилися рукописи поезій, короткої прози, роману і кількох повістей. Виховала – виплекала талановитого сина – художника Стасія Гречаного, котрий трагічно загинув у 1997 році, будучи першокурсником Київської академії мистецтв. Про нього Наталочка написала книжечку «У колі двадцятиліття», яке видало «Слово Просвіти» – тижневик Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка. Нещодавно тижневик надрукував поезію Наталі Старюк і її статтю про сина-художника «Картина у спадок».

Радіослухачі пам'ятають програми Наталі Старюк на обласному державному радіо: «Думка-шумка», «Листи, мелодії, портрети», «Квітка уяви», «Тюх», «Пізнати й берегти», «Зерня мови», «Роман та Оксана» ... Справедлива, співчутлива, розумна, добра, підтримувала словом і ділом українську справу. Україна і ми втратили ще одну талановиту і чутливу до горя інших людей жінку.

Хворіючи, Наталя з чоловіком Владиславом Климовичем – талановитим художником, колишнім викладачем іноземних мов Національного університету імені Олеся Гончара, із щомісячної пенсії виділяли кошти на допомогу Збройним Силам України.

Сумують колеги і всі, хто її знав особисто чи з радіоефіру, про який вона писала: «Ефір, як небо, гоїть і втіша!»

Дякую тобі, дорога і любима Наталочко, що ти була в моєму житті, і попри своє горе, завжди підтримувала мене під час життєвих невзгод, переживаючи разом зі мною і підтримуючи всіх нас, хто тебе цінував і шанував. Царства, тобі, Небесно, дорога Наталочко! В глибині душі ти плекала надію, що колись зустрінешся у небесній висі зі своїм сином! Хай це збудеться, і знаємо, що й звідти ти будеш опікуватися нами, вболівати за нас і за Україну, бо вірила, що ми Переможемо ворога – росію. Це так і буде, дорога Наталочко! Вічна тобі пам'ять!

Портрет Н. Старюк. Художник С. Гречаний

Таїсія КОВАЛЬЧУК

Зі Святим Наумом – покровителем розуму, знань і доброчинства – пов'язано багато приказів і приказок: • «Батечко Наум, виведи сінка на ум»; • Прийшов Наум – пора братися за ум; • Наум наставляє на ум; • Я не знаю ні «аз», ні «буки» – прийде Наум і змусить до науки.

Школа починалася зі Святого Наума і горщика-школярика

Зі спогадів С.К. Новохацького, мешканця с. Бараниківка Луганської області, 1892 р. н.:

«В одинадцять я пішов поступати до земської безплатної школи. Школа тоді починалася зі Св. Наума, казали: «Прийшов Наум, пішла наука дітям в ум». До самої зими діти разом із дорослими трудилися по хазяйству, в полі, на городі, в дворі, в клунях, у садку, біля худоби. Все треба було до зими підготувати та утеплити. Я того року зі всієї сили намагався працювати добре, бо батько сказав, що ледарів в школу не беруть, а я дуже хотів учитися.

Рано вранці на Наума, мати мене розбудила, заставила тричі перед образом молитву прочитати, та поклони побити, а батько в цей час пішов до церкви ставити свічку Святому Наумові, щоб з ученієм у мене було все добре. Мати дала мені нову сорочку, штани й чоботи теж нові. На столі вже стояв горщик з кашею закутаний у свіжевишитий рушник. Прийшов батько, повставали брати й сестри і всі сіли снідати.

Після сніданку я взяв горщик-школярик, так його в народі величали, у нього навіть розмальовка була інша і пішов у школу складати іспит.

У школу брали лише тих хто складе успішно іспит, тобто з'їсть усю кашу. Каші в ньому було грам шістсот, пшеничної, перемашеної перетертим маком з медом. Уся рідня залишилася вдома і молилися щоб Господь мені допоміг.

У шкільній кімнаті, де вже чекали своєї черги такі як я, сиділа поважна комісія і серед них був купець Суворов. Я знав його, бо меблі собі він замовляв у батька, і коли приїжджав за ними то обов'язково пригощав, нас дітей, цукерками. Він найбільше і дбав про школу, топкою допомагав, платив жалованіє одному з учителів.

А порядок здачі іспиту був такий: на столі простелявся рушник, на нього ставився горщик з кашею, ложку вчитель давав свою, до речі її й залишали майбутньому школярику в подарунок, вона була не велика й не мала, такі тепер десертними називають.

Першим завданнями перевірялась пам'ять, майбутньому учню давалася змога розповісти всі, які він знає, молитви, приказки, казки, байки, проспівати пісні і за кожне розказане... давалася ложка каші. Каша була така добра, що я все те, що знав та вивчив із сестрами і мамкою розказав, проспівав, навіть програв на сопілці, вона завжди була при мені, дуже швидко і каша за першим завданням була з'їдена.

Учитель мене постукав по плечу, побажав дальших успіхів і велів пустий горщик поставити на полицю та акуратно накрити мамчиним рушником. Таке малос: скільки горшків на полиці, стільки й учнів в школі. Наступне завдання, та я до нього не дійшов, було на кмітливість. Трете – на трудолюбіє.

Були й такі, і не мало, які не справлялися з кашею, вчитель допомагав їм загорнути горщик в рушник, обіймав невдачу і заспокоював: «Що ж мало каші з'їв, підростеш, порозумнієш за рік і на наступний рік всю кашу з'їси і обов'язково станеш учнем».

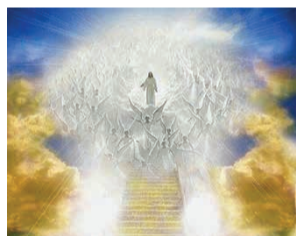

Стефан (Штефан) Кіндратович Новохацький з онуками, 1960 р.

Дома на мене чекала вся сім'я і родичі, бо старші вже жили окремо і мали свої сім'ї. Першим на зустріч мені вийшов батько і обійняв, тоді вже мати. Старші сестри обдаровували мене солодощами та хусточками. Так я став учнем двокласної школи.

Вчилися тоді від Наума до Благівіщення. Решту часу ми працювали з батьками по хазяйству. Заняття в школі закінчувалися з початком польових робіт».

Ред. Дякуємо методисту відділу науково-просвітницької та методичної роботи Дніпровського музею спротиву Голодомору, вчительці Вірі Аннусовій за надані спогади свого дідуся. Повний спогад С.К. Новохацького знаходиться в музеї.

Янголи-охоронці України

Бог втомлено схилив голову.
– Петре, на сьогодні все?
– Ні, Боже, ще душі з Київщини на суд божий чекають.

– Буча і Ірпін'я? Зви всіх. Тут все просто: всіх до раю.
– Без суду?
– Так, без суду. Всіх до раю.
– Добре, але, Боже, розумієш, є одна проблема: вони не хочуть до раю.

– Не хочуть до раю? Це вперше, відколи я створив Землю. Клич сюди.

До кабінету зайшли душі. Змучені, посірілі – так буває, коли помираєш мученицькою смертю.

– То ви не хочете до раю? – насупився Бог.

– Боже, хочемо, звісно, хочемо. Але не зараз. Розумієш, ми потрібні там, на землі. Ми мусимо допомогти. У нас війна, там наші рідні, наш народ. Як ми зможемо спокійно раювати, коли нашу землю топче окупант?

– Але я не можу вас оживити, – розвів руками Бог.

– І не треба, – виступила вперед худенька дівчинка рочків 8. – Ми так підемо. Я полечу до Європи. Ходитиму по їхніх містах і заглядатиму людям в очі – нехай відчувають, що газ подорожчав заради таких, як я. Я гойдатиму їхніх дітей і співатиму колискову, якої мене вчила мама – про Україну, про мир, про добро. Щоб ніхто і ніколи не засумнівався, що їхня допомога – цінна.

– А я, – озвалася молода жінка, – піду до європейських політиків. Розповідатиму їм ночами, як мені боліло. Як було страшно. Страшно і боляче. А потім страх кудись зник. І я плюнула нелюду в обличчя. Він їздив по моему тілу танком. А я так хотіла плюнути в нього ще раз, але не могла – душа вже високо летіла. Я буду розповідати їм, чому нам потрібне їхнє озброєння. Заради мене. Заради таких, як я.

– А я піду до військових Європи, – мовив чоловік із сивими скронями, – розкажу, як я їхав за хлібом. Як серце моє прошила куля. Через спину. Звертатимуся до їхньої гідності і честі, до людяності. Нагадаю про закони війни. І покажу, що коїться зараз в Україні.

– І я, і я, і я піду, – загудів хор голосів.

– Ми всі підемо. Всі. Нас там потребують. Наші рідні. Наш народ. Наша земля. А після Перемоги – веди нас, Боже, куди хочеш. На все твоя воля.

– Дозволяю, летіть. Станьте європейським янгольським батальйоном.

Бог махнув рукою і відвернувся. Святий Петро побачив, як він змахнув сльозу, що от-от скотилася б із вій.

– Тепер ти розумієш, Петре, чому вони заслуговують на рай, без суду?

– Розумію, Боже. Бо вони вже янголи. Янголи-охоронці України.

Світлана МРИГА

Бахмутські Янголи

Я родився, мамо, у сорочці,
на яку «скидалися» селом –
мене три версти тягнули хлопці,
я чекав вже зустрічі з Христом...
Його мога Ангела тягли на плечах –
і його контузило в боях...
Він стогнав так, наче дід старечий,
чи рушницею підбитий птах...
Його крила, вже давно не білі,
брудним шматтям сунулись за ним
і смерділи гідко, бо поцвіли,
бо довкола – сирість, їдкий дим...
Я тому й живим, мабуть, лишився –
хто ж мене на Небо понесе?! ...
І ще місяці зо два не брився –
там би не впізнали у лице...
Лежимо з ним у бинтах в шпиталі...
Мені в вену, а йому в крило
лють води живої по бокалі...
Кажуть, нам добряче повезло...

Моляться старенькі на колінах,
палять в храмі свічі панотці –
щоб щастило янголам та сину...
На «сорочку» – сотня в кулаці...

Ольга ЦІСАРЕНКО

ЗАСНОВНИК ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» – ПЕРВИННА ПРОФСПІЛКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ «ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ» ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Редакційна колегія:

В.М. ВАСИЛИНЕНКО, М.Г. ВАТКОВСЬКА, Ю.М. МОГИЛА,
О.В. ПОЛТОРАЦЬКИЙ, М.І. РОМАНЕНКО,
В.Г. СЕРЕДНЯ, В.В. СИЧЕНКО, Л.О. ШАПРАН

Редактор, фотокор, дизайн і верстка Н.О. АНТОНЕНКО

САЙТ ОБЛАСНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ
«ДЖЕРЕЛО»:

gdjerele.jimdofree.com

Свідоцтво про реєстрацію
ДП № 2244-982ПП від 24.01.2019.

Формат А3.

Адреса редакції:
49006, Дніпро, вул. Володимира
Антоновича, 70, Дніпровська
академія неперервної освіти.
Тел. 0952303947, 732-48-48.

E-mail: GDjerele@ukr.net